

POMELNICUL MĂNĂSTIRII NEAMȚ DIN ANUL 1848
*
THE PRAYER BOOK OF THE NEAMȚ MONASTERY IN 1848
*
LE DIPTYQUE DE LA MONASTÈRE DE NEAMȚ DE L'ANNÉE
1848

Vera STIGLEȚ¹

Rezumat: Articolul de față descrie un pomelnic inedit din vremea starețului Neonil Buzilă, păstrat în colecția bibliotecii Mănăstirii Neamț. Exemplarul datând din anul 1848, a fost cercetat de distinsa doamnă Prof. univ. dr. Olimpia Mitric în volumul *Manuscrise românești din Moldova: catalog*, care a reliefat câteva particularități ale acestui izvor. Manuscrisul elaborat cu caractere chirilice românești, are 11 file și prezintă o înșiruire de nume și treptele de hirotonie a monahilor din Lavra Neamț (arhimandrit, ieroschimonahi, ieromonahii, ieroschidiaconi, ierodiaconi, shimonahi, monahi).

Cuvinte-cheie: Mănăstirea Neamț, starețul Neonil, pomelnic, vii.

*

Abstract: This paper describes an unpublished prayer book from the period of Abbott Neonil Buzilă, preserved in the collection of the Neamț Monastery. The copy from 1848 was studied by the honourable Professor Olimpia Mitric, PhD, in the volume *Manuscrise românești din Moldova: catalog [Romanian Manuscripts from Moldavia: Catalogue]*, who pointed out several particularities of this source. The manuscript uses Romanian Cyrillic characters; it comprises 11 pages and features a list of names and the consecration ranks of the monks at the Neamț Lavra (archimandrite, hieromonks, hieroschemadeacons, hierodeacons, hieroschemamonks, and monks).

Keywords: Neamț Monastery, Abbott Neonil, prayer book, the living.

*

Résumé: Le présent article décrit un diptyque inédit de l'époque de l'abbé Neonil Buzilă, conservé dans la collection de la bibliothèque de la Monastère Neamț. L'exemplaire, datant de l'année 1848, a été étudié par la distinguée madame Prof. univ. dr. Olimpia Mitric dans le recueil „*Des manuscrits roumains de Moldavie: un catalogue*” qui a mis en évidence quelques aspects particuliers de cette source. Le manuscrit élaboré avec des caractères cyrilliques roumains, a 11 feuilles et présente un enchaînement de noms et les étapes d'ordination des moines de Lavra Neamț (archimandrite, hiéromoines, hiéroschideacons, hiérodiacres, shimonahs, moines).

Des mots clés: La Monastère Neamț, abbé Neonil, le diptyque, les vivants.

Biblioteca Mănăstirii Neamț este considerată pe bună dreptate una dintre cele mai importante instituții deținătoare de tezaur bibliofîl, ce numără aproximativ 23.000² de volume tipărite (manuscrise românești, slavone, grecești)³. Astăzi, biblioteca

¹ Universitatea „ Ștefan cel Mare”, Suceava – Facultatea de Istorie și Geografie, SUCEAVA; Muzeul Cetatea Neamț, Târgu Neamț – Complexul Muzeal Național Neamț.

² Costin Clit, *Însemnări de pe cărțile din biblioteca Mănăstirii Neamțului*, în *Prutul*, Anul VIII (XVII), nr. 1, 2018, p. 167.

situată într-una din sălile de la etajul clădirii incintei, în vecinătatea sălilor de muzeu, adăpostește o colecție numeroasă de carte veche din vremea starețului Neonil Buzilă (1834-1835; 1838-1839; 1843-1853)⁴.

Personalitatea arhimandritului Neonil este evocată ori de câte ori se aduce în discuție construcția din venitul mănăstirii a unor importante edificii eclesiastice⁵, medicale⁶, de învățământ public⁷ și de puține ori când se realizează un studiu privitor la activitatea tipografică. Cercetând fondul de carte românească modernă din colecția acestei instituții eclesiastice, am identificat *Poménicul părinților sfântului lăcașului acestuia*, redactat la Mănăstirea Neamț în anul 1848⁸.

În ultimele decenii cercetarea pomelnicelor întocmite în vremea starețului și arhimandritului Neonil a constituit o preocupare a cercetătorilor Dionisie Udișteanu⁹, Costin Clit¹⁰ și Cosmin Niță¹¹. Primele mențiuni despre existența acestui pomelnic de la Mănăstirea Neamț sunt atribuite Prof. univ. dr. Olimpia Mitric¹², care a publicat o scurtă descriere a acestui manuscris inedit din biblioteca mănăstirii. Autoarea acordă o atenție specială pomelnicilor nemțene, unde include și alte manuscrise de factură religioasă din vremea arhimandritului Neonil: *Miscelaneu religios; Pomelnicul ctitorilor a sfântei monastiri Vorona; Pomennic ctitoresc a bisericii sfântului slăvitului apostol și evanghelistului Ioann Bogoslovul din sfânta Manastirea*

³ Ioan Ivan, Scarlat Porcescu, *Mănăstirea Neamț*, Tipografia Centrului Mitropolitan, Iași, 1981, p. 231.

⁴ Benedict Sauciu, *Mănăstirea Neamț vatră de spiritualitate și cultură românească*, Vol. I, Editura Dodoxia, Iași, 2017, p. 46-51.

⁵ Biserica „Sf. Ioan Evanghelistul” (Bogoslovul) de lângă cimitirul Mănăstirii Neamț; Aghiazmatarul de la Mănăstirea Neamț; Biserica „Sfânta Muceniță Varvara” din Topolița; Schitul Vovidenia; Biserica „Sfântul Lazăr” Târgu Neamț. *Apud.* Ioanichie Bălan, *Patericul românesc*, Vol. I, Editura Mănăstirea Sihăstria, Vânători-Neamț, 2011, p. 409.

⁶ Spitalul „Sfântul Dimitrie” din Târgu Neamț; Bolnița din incinta Mănăstirii Neamț. *Apud.* Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe române*, vol. III, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981, p. 529.

⁷ Școala greco-românească de la Mănăstirea Neamț din perioada 1843-1848; Școala Domnească din Târgu Neamț, găzduiește actualul sediul al Muzeului de Istorie și Etnografie. *Apud.* I. Chiru-Nanov, *În preajma Ceahlăului*, în *Noua revistă română*, XI, nr. 9, 25 decembrie, 1911, p. 139. Ungureanu Gheorghe, *Ion Creangă. Documente*, Editura Pentru Literatură, București, 1964, p. 28-29.

⁸ Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 240, *Poménicul părinților sfântului lăcașului acestuia*, 1848.

⁹ Dionisie Udișteanu, *Graul evlaviei străbune. Inscriptii și însemnări de la Secu*, Vol. I, Seminarul Monahal Cernica, Ilfov, 1939, p. 22-28.

¹⁰ Costin Clit, *Pomelnicul Mănăstirii Secu din 1845*, în *Buletin informativ al Simpozionului Național-Rolul Mănăstirii Secu în viața religioasă a Țării Moldovei*, Vol. III, Editura Cetatea Doamnei, Piatra Neamț, 2017, p. 199-260. *Idem*, *Biblioteci eclesiastice și rolul însemnărilor de pe cartea veche în descifrarea istoriei locale*, în Silviu-Constantin Nedelcu, *Cartea românească veche (sec. XVII-XVII)*, Editura EIKON, București, 2020, p. 88.

¹¹ Cosmin Niță, *Două pomelnice ale mănăstirii Secu din secolul XIX*, în *Buletin informativ al Simpozionului Național-Rolul Mănăstirii Secu în viața religioasă a Țării Moldovei*, Vol. III, Editura Cetatea Doamnei, Piatra Neamț, 2017, p. 181-198.

¹² Olimpia Mitric, *Manuscrise românești din Moldova: catalog*, Editura Junimea, Iași, 2006, p. 276.

Neamțului; Această carte, ce să chiamă a sfântului I<u>hie; Pomenic ctitoresc a sfântei și d<u>mnezeștii monastiri a Pantocratorului etc.

Manuscrisul semnalat anterior are schimbat numărul de inventar prin reorganizarea bibliotecii de la Mănăstirea Neamț, Nr. inv. 240¹³. Documentul are coperțile din carton învelit în hârtie imprimată de culoare albastră. Cotorul este din piele de culoare albastră, fiind conturate cinci nervuri pe legătoria de epocă. Corpul cărții se află în stare bună de conservare. Dimensiunile pomelnicului sunt: L = 25 cm, l = 19,5 cm, G = 1 cm. Exemplarul de față cuprinde 11 file nenumerotate, iar unele foi neimprimare au fost gândite în completarea textului pentru utilizarea sa în cadrul cultului (f. 1^r, 3^r, 4^v, 5^{r-v}, 7^{r-v}, 11^v). Text a fost redactat pe o coloană, din caractere cu două mărimi, cu unul și respectiv cincisprezece rânduri pe pagină. Scrisul imită tiparul, cerneală neagră (titlul, inițialele paragrafelor/subtitlul, numele monahilor). Spațiul superior al paginii de titlu [fila 1^r] apare cu mici segmente specifice.

De remarcat faptul că de regulă pomelnicile Mănăstirii Neamț debutează cu o foaie de titlu în care regăsim informații prețioase referitoare la ansamblul monahal, amplasarea geografică, numele mitropolitului, a egumenului, tipograful și data redactării¹⁴. În cazul nostru nu există mențiuni referitoare la întocmirea manuscrisului, fiind înscrise doar numele monahilor și treptele ierarhice bisericești. Faptul că în foaia de titlu a izvorului nu a fost completată se datorează destinației de bază, de a fi întrebuițat doar în timpul Sfintei Liturghii.

Documentul menționat este dovada că numele arhimandritului Neonil însoțește datele introductive ale cărților tipărite în centrul tipografic de la Neamț și a avansat activitatea cărturărească din veacul al XIX-lea. Mărturie în acest sens ne servește pomelnicul din anul 1848 realizat la inițiativa starețului și arhimandritului Neonil Buzilă. Din datele oferite în foaia de titlu reiese cine a finanțat redactarea acestui izvor documentar inedit *ieroshimonah arhimandritul Neonil*. În însemnările acestui bun de patrimoniu spiritual sunt amintiți monahii retrași pe moșia ansamblului mănăstirii, între care identificăm *ieroschimonahii*, *ieromonahii*, *ieroschidiaconi*, *ierodiaconi*, *shimonahi* și *monahii*.

Pomelnicul ieroschimonahii vii este alcătuit dintr-un șir de 16 nume comune cinului monahal înscrise inițial fără nici o mențiune referitoare la identitatea lor. Capitolul rezervat ieroschimonahii debutează cu Venedict, nume recunoscut într-un alt pomelnic al mănăstirii din anul 1846: „ Starețul și Arhimandritul, în Zilele Stăriției Preacuvioșiei sale, sau făcut 4 Candelile mari de argint, care stau înaintea Icoanelor celor patru împărătești”¹⁵. Mai amintim pe ieroschimonahii Calistrat, starețul Gavriil și Gudiil, reprezentanți de seamă al cinului monahal și binefăcătorii lăcașului de la

¹³ Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 240, *Pomelnicul părinților sfântului lăcașului acestuia*, f. 1.

¹⁴ Narcis Crețulescu, *Pomelnic ctitoresc al Sfintei Mănăstiri Neamț de la începutul Mănăstirii 1300 până la noi 1909*, în *Arhiva*, XX, nr. 11, noiembrie 1909, p. 470-472; Costin Clit, *Pomelnicul Mănăstirii Neamț*, în *Documenta*, Editura, 2020, p. 6.

¹⁵ Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 190, *Pomelnic Ctitoresc a Sfintei și D(u)mnezeștii Monastiri a Pantocratorului, carea să numește și Monastirea Neamțului*, 1846, f. 33^v.

Neamț. Prezența celui din urmă este justificată prin prisma faptului că „ Sf(i)nție sa au dat 100 galbeni la ferecatul cu argint a icoanei Sf(â)ntului Ioann Evanghelistului din biserica cea mare. Au mai dat un left de aur de la Mariia Tereza. Au mai dat 4 galbeni la poleitul Eva(n)ggheliei. Au mai dat o cruce, poleită cu aur, prețul ei 400 lei. Au mai dat o ladă mare ferecată cu fier, prețul ei 200 lei. Au mai dat o ceașcă de alamă pentru sfințit apă, prețul ei 35 lei”¹⁶.

Urmează pomelnicul ieromonahii vii, cuprinzând o filă și jumătate de nume enumerate, printre cei înscriși debutează cu numele Nathanail, personaj care poate fi starețul Mănăstirii Neamț din perioada 1853 – 1855. Informații despre acesta ce s-au conservat în colecția bibliotecii sunt extrem de modeste, în special asupra activității desfășurate în treapta de arhimandrit *Starețul și arhimandritul. În zilele Stăriției sale au adus din Rossia cu multă cheltuială o Evva(n)ghelie rusască, ferecată cu argint și poleită cu aur, foarte frumoasă, și cu finifturi: și un Potiriu mare cu tot tacâmul lui, iarăși frumos: și altele multe îmbunătățiri au făcut prin sârguința sa din tinerețele sale, și până la al său sfârșit 1856: maiu 29. Au stărițit de la 26 Oct(om)vr(ie) 1853 și până la fevr(uarie) 15, 1855*¹⁷. Între numele ieromonahilor figurează o listă impresionantă de donatori, care au ajutat financiar Mănăstirea Neamț. În anul 1823, ieromonahul Theofan contribuie cu suma de 190 lei, iar protosinghelul Nectarie oferă 3 200 lei pentru datoriile față de starețul Neonil. Îl amintim pe viețuitorul Theofilact, prin contribuția din 1826 la construcția bisericii Sfântul Gheorghe: *Sfinție sa au dat 1400 lei. Și au mai dat 1000 lei ajutoriu la facerea bisericii Sfântul M(arele) Mucenic Gheorghie la anul 1826*¹⁸.

După ieroschidiaconul Elevtherie, pomelnicul nominalizează un număr de 46 ierodiaconi¹⁹, 85 schimonahii²⁰ și 451 monahii²¹, dintre care monahul Gavril care a fost înscris mai târziu. Dintre schimonahii binefăcători menționați în izvor amintim pe Ioachim, care a sprijinit financiar mănăstirea în anul 1822²². În anul 1824, schimonahul Misail Blanariul contribuie cu 557 lei, tipograful Ignatie cu 1233 lei peste doi ani, iar viețuitorul Varnava cu 500 lei în anul 1821. Schimonahul Lavrentie dădea *1006 lei ajutoriu la facerea a 2 chivote care au făcut acum din nou de argint la anul 1842*²³.

Ultima parte rezervată monahilor în viață la momentul redactării manuscrisului, este cuprinzătoare din punct de vedere a numelor inscripționate, dar, din păcate, identificarea lor este deosebit de greoaie. Dintre aceștia identificăm pe monahul Ieremia Enea, iconomul Lavrei Neamț, care a susținut financiar construcția

¹⁶ Costin Clit, *Pomelnicul Mănăstirii Neamț.*, p. 40.

¹⁷ Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 190, f. 34^r.

¹⁸ Costin Clit, *Pomelnicul Mănăstirii Neamț.*, p. 44 și 46.

¹⁹ Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 240, *Pomelnicul părinților.*, f. 4^v.

²⁰ *Ibidem*, f. 6^r- 6^v.

²¹ *Ibidem*, f. 8^r- 11^r.

²² Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 190, f. 83^r.

²³ Costin Clit, *Pomelnicul Mănăstirii Neamț.*, p. 50-52.

Școlii Domnești din Târgu Neamț, instituția medicală din Casa Invalizilor și a amenajat o cișmea în incinta bolniței²⁴. Dintre toate personajele, se remarcă monahul Elisei despre care astăzi știm că a donat suma de 50 lei în anul 1846 și călugărul Sozont care este consemnat cu dotația de 450 lei²⁵.

În completarea studiului am considerat imperios necesar inserarea la anexe a unei descrieri mai amănunțite a manuscrisului cu numărul 240, compusă din ortografia și terminologia originală, în vederea păstrării realității lumii ecleziastice nemțene din acele vremuri.

Concluzii

Cercetarea noastră asupra documentului relevă integrarea sa organică în fluxul spiritual al epocii și imortalizează numele binefăcătorilor legați suflatește de Mănăstirea Neamț. Acest tip de izvor istoric reconstituie activitatea redactorului, care a avut la îndemână o listă generoasă de ieroschimonahi, ieromonahi, ieroschidiaconi, ierodiaconi, shimonahi și monahi pe care i-a înscris spre a fi pomeniți în cadrul procesiunilor religioase.

Prezentul pomelnic nevalorificat până astăzi, contribuie la identificarea unor figuri reprezentative ale culturii românești și definește rolul acestora în obștea monahală din veacul al XIX-lea. Semnalarea izvorului prezintă un deosebit interes asupra vechilor pomelnice nemțene redactate în vremea starețului Neonil, reflectând astfel și câteva aspecte ale activității cărturărești de la Mănăstirea Neamț. Prin acest demers încercăm să aducem câteva completări la contribuțiile bibliografice de până acum, care coroborat în viitor și cu alte informații de natură politică, religioasă, socială și culturală.

Mulțumirile noastre cele mai distinse starețului și arhimandritului Benedict Sauciuc, care ne-a aprobat cercetarea patrimoniului bibliofil și ieromonahului Andrei Dima, care în calitate de custode al bibliotecii Mănăstirii Neamț, ne-a pus la dispoziție cărțile religioase și ne-a susținut în demersurile noastre.

Poménnicul părinților sfântului lăcașului acestuia²⁶.

Vii: Părintele nostru, ieroshimonah arhimandritul Neonil <șters>.

Ieroshimonahii: Venedict²⁷ <șters>, Calistrat²⁸ <șters>, Filip <șters>, Ilarion, Methodie, Theofilact, Gudiil, Iachinth, Anthim, Andrei, Isihie, Iust, Gavriil²⁹ <șters>, Irodion <șters>, Aristarh <șters>, Chiriac.

²⁴ Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 190, f. 105.

²⁵ Costin Clit, *Pomelnicul Mănăstirii Neamț.*, p. 57 și 59.

²⁶ Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 240, *Poménnicul părinților.*, f. 1^r.

²⁷ Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 190, f. 33^v.

²⁸ Ieroschimonahul Calistrat apare cu următoare mențiune documentară „ Sf(i)ntie sa au dat 500 lei la anul 1818. Au mai dat 500 lei. 1846”. *Apud.* Costin Clit, *Pomelnicul Mănăstirii Neamț.*, p. 39.

²⁹ Costin Clit, *Pomelnicul Mănăstirii Neamț.*, p. 32.

Ieoshimonahii³⁰.

Ieromonahii³¹: Samuil <șters>, Mathei, Nathanail³², Grigorie, Serafim, Petru, Amfilohie, Ierothei, Trifilie <șters>, Conon, Dorothei, Damaschin, Theodosie, Ilarion, Inochentie, Sava, Parthenie, Varlaam, Iacov, Iacov, Ironim <șters>, Gherasim, Ghervasie, Nicon, Iustin, Grigorie, Nectarie, Mano(l)e, Theofan³³, Neofit, Ghenadie³⁴, Iosif <șters>, Epifanie, Ioanichie, Nicandru, Alupie, Theona, Gheorghie, Isachie, Haralampie <șters>, Constantie <șters>, Gherontie, Ioan, Serafim³⁵, Theodul, Pagcratie, Calinic, Petru <șters>, Nestor, Varnava, Isidor, Iosif <șters>, Ioasaf, Sinesie, Manuil, Moisi, Cleopa³⁶, Porfirie <șters>, Ghelasie, Vlasie, Ionathan <șters>, Chesarie, Theodosie, Isidor, Iezechil <șters>, Ioanichie, Gherasim, Mihail, Augustin, Iona <șters>, Anania, Climent, Nicodim, Neonil, Vasian, Isidor, Ierothei, Andronic, Theofilact, Gavriil, Victor.

Ieroshidiiakon: Elevtherie³⁷.

Vii. Ierodiaconii³⁸. Vichentie <șters>, Gheorghie, Ghervasie³⁹ <șters>, Macarie <șters>, Anastasie, Visarion, Gherasim <șters>, Iona <șters>, Ilarion <șters>, Nicodim <șters>, Mihail <șters>, Thadei <șters>, Neonil <șters>, Marchian, Gavril, Ananiia

³⁰ Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 240, *Poménnicul părinților.*, f. 1^v.

³¹ *Ibidem*, f. 2^r.

³² Însemnare cu creionul <Starețu>. În perioada 17 octombrie 1853 – 2 februarie 1855 a fost stareț al Mănăstirii Neamț. *Apud.* Ioan Ivan, Scarlat Porcescu, *op. cit.*, p. 288.

³³ Theofan a activat în calitate de tipograf în perioada 1845-1847: *Pidalion*, 1844. *Apud.* Ioan Ivan, Scarlat Porcescu, *op. cit.*, p. 195.

³⁴ Icoana Maicii Domnului de la Mănăstirea Neamț cunoscută cu numele Lidianca este însoțită de o inscripție în care se menționează numele ieromonahului Ghenadie: „ Această sfință icoană s-au făcut de izvnoavă cu argintu monastirii în zilele sfinției sale pâr(intelui) Neonil arhim(andrit) și stareț acestui sfânt lăcaș la care au ajutat ierom(onahul) Ghenadie și ierod(iaconul) Gheorghie an 1845”. *Apud.* Ioan Ivan, Scarlat Porcescu, *op. cit.*, p. 166.

³⁵ Ieromonahul este semnalat în special pentru donația unor ustensile necesare pentru tiparnița de la Neamț: *Sucevanul. Sfinție sa au dat i(n)strumenturi la legătoria de cărți, care fac prețul lor 20 galbeni, la anul 1842. Apud.* Costin Clit, *Pomelnicul Mănăstirii Neamț.*, p. 44.

³⁶ Cleopa tipograful mănăstirii s-a remarcat prin realizarea unor tipărituri artistice precum *Pidalion*, 1844; *Mineiul lunii noiembrie*, 1845; *Mineiul lunii ianuarie*, 1846; *Mineiul lunii februarie*, 1846; *Mineiul lunii martie*, 1846; *Mineiul lunii aprilie*, 1846; *Mineiul lunii mai*, 1846; *Mineiul lunii iunie*, 1846; *Mineiul lunii August*, 1847; *Mineiul lunii decembrie*, 1846; *Mineiul lunii iulie*, 1847; *Triodion*, 1847; *Carte prea frumoasă numită Minunile Maicii Domnului*, 1847. Acest tezaur bibliofil se află în colecția bibliotecii Mănăstirii Neamț.

³⁷ Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 240, *Poménnicul părinților.*, f. 3^v.

³⁸ *Ibidem*, f. 4^v.

³⁹ Inscripția de pe cișmeaua din incinta Mănăstirii Neamț se datorează ierodiaconului Ghervasie. Este cunoscut că Ghervasie a redactat inscripția cu următoarea însemnare: „ Această cișmea s-au făcut în zilele prea înălțatului nostru domn Mihail Sturdza voevod și a preasfințitului nostru stăpân chirio chir Veniamin mitropolitul Moldovei, prin osârdia sfinției sale părintelui arhimandrit și starețului sfintelor Mănăstiri Neamțu și Secu, chir Neonil și a părintelui Grigore Radu, la anul 1835. Această osteneală este a părintelui Ghervasie ierodiaconu”. *Apud.* Dionisie I. Udișteanu, *Graiul evlaviei străbune. Inscripții și însemnări de la Secu (Contribuții pentru o monografie istorică)*, vol. I, Seminarul monahal Cernica, 1939, p. 17.

<șters>, Nectarie, Galaction, Gurie, Augustin <șters>, Dorothei, Gherasim, Isachie <șters>, Climent <șters>, Theofan <șters>, Ioachim, Nil, Chiril, Nichifor, Andronic <șters>, Athanasie, Vladimir, Paisie <șters>, Nicodim <șters>, Neonil <șters>, Theodorit, Varahiil, Vasiian <șters>, Isidor <șters>, Ierothei <șters>, Pimen <șters>, Theofilact <șters>, Nicanor <șters>, Sofronie, Nicanor <șters>, Athanasie.

Vii. Shimonahii⁴⁰. Iust, Serafim, Nathanail, Ioan, Pavel, Nectarie, Methodie, Theodor, Narcis, Dimitrie, Ioachim, Neofit, Paisie, Ilie, Ilarion, Vonifatie, Luchian, Daniil, Savatie, Ioan, Pavel, Ghelasie, Dorimedont, Andrei, Misail, Calistrat, Maxim, Sisoe, Veniamin, Visarion, Ieremia, Athanasie, Gherontie, Vasilie, Nathan, Vasilie, Varlaam, Irinei, Theodor, Ignatie, Varnava, Calistrat, Nifont, Arsenie, Stefan, Nichifor, Lavrentie, Iacov, Ioachim, Pamfil, Nicodim, Iov, Varsanufie, Gheorghie, Iona, Theoctist, Vasilie, Mihail, Gavril, Calinic, Thalasia, Nicanor, Macarie, Nicolae, Iulian, Marco, Gheorghie, Pavel, Iacov⁴¹, Filaret, Ghervasie, Isidor, Thalaleu, Athanasie, Mardarie, Iorest, Vucul, Gheorghie, Filimon⁴², Trifilie, Sevastian, Ghenadie, Ilarie, Iason, Ghenadie.

Vii. Monahii⁴³: Martirie <șters>, Alexandru, Chelsie, Arsenie, Macarie, Elisei, Mitrofan, Varahil, Theodul, Ioasaf, Pamvo, Sofronie, Iov, Ipolit, Ironim, Inochentie, Isihie, Ghenadie, Isaia, Gherasim, Mercurie, Sava, Nil, Nichita⁴⁴, Ignatie, Dosiftei, Moisi, Anatolie, Chiriac, Theodosie⁴⁵, Ioasaf, Theodosie, Manasi, Vasian, Ioanichie, Dosiftei, Naum, Leontie, Theodor, Nectarie, Ilie, Thalasia, Parthenie, Iosif, Gherasim, Iorest, Savatie, Isihie, Ioachim, Iust, Calistru, Ignatie, Melhisedec, Gordie, Thadei, Cleonic, Moisi, Thadei, David, Iezechil, Gurie, Nicon, Nichifor, Petru, Nichita, Vichentie, Victor, Meletie, Iust, Auxentie, Nestor, Gurie, Ioachim, Grigorie, Cozma, Nazarie, Victor, Veniamin, Iacov, Athanasie, Chesarie, Daniil, Chesarie, Lazar, Simeon, Ilarion, Mathei, Mardarie, Ghenadie, Irinei, Ioanichie, Luchian, Filaret, Pavel, Stratonic, Andrei, Ioil, Anania <șters>, Darie, Ioanichie, Ciprian, Daniil, Serghie, Simon, Maxim, Alexie, Vartholomei, Varlaam, Ioan, Moisi, Ioasaf, Vavila, Ioanichie, Nicon, Neofit, Silvestru, Agathon, Methodie, Theofan, Theodot, Theofil, Antonie, Irinarh, Anthim, Ghelasie, Vasian, Gheorghie, Mathei, Gudil, Vasian, Avram, Iacov,

⁴⁰ Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 240, *Poménnicul părinților.*, f. 6^r.

⁴¹ *Ibidem*, f. 6^v.

⁴² Pomelnicul ctitoresc al Mănăstirii Neamț din anul 1846 consemnează următoare donație: „Au dat 10 galbeni. 1846”. *Apud*. Costin Clit, *Pomelnicul Mănăstirii Neamț.*, p. 53.

⁴³ Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 240, *Poménnicul părinților.*, f. 8^r.

⁴⁴ Monahul Nichita a desfășurat o amplă activitate în atelierul tipografic de la Neamț între anii 1845-1847: *Triodion*, 1847; *Carte prea frumoasă numită Minunile Maicii Domnului*, 1847, *Penticostarion*, 1848, păstrare în fondul de carte veche al Bibliotecii Mănăstirii Neamț.

⁴⁵ Monahul Teodosie a fost un meșter iscusit al ansamblului monahal, fiind un adevărat creator cu gust artistic în domeniul ornamentării tipăriturilor nemțene din perioada 1821-1856. *Apud*. Ioan Ivan, Scarlat Porcescu, *op. cit.*, p. 195. La acestea adăugăm și câteva lucrări gravate de Teodosie: *Mineiul lunii noiembrie*, 1845; *Mineiul lunii aprilie*, 1846; *Mineiul lunii mai*, 1846; *Mineiul lunii iunie*, 1846; *Mineiul lunii iulie*, 1847; *Mineiul lunii august*, 1847. Fondul de carte veche din cadrul bibliotecii Mănăstirii Neamț.

Alexie, Ioachim, Iulian, Ghervasie⁴⁶, Antipa, Mathei, Athanasie, Thalasia, Parthenie, Ioachim, Sevastian, Chesarie, Iacov, Casian, Agapie, Ignatie, Climent, Ioan, Neofit, Nectarie, Chiriac, Nicandru, Ioil, Gavriil, Sofronie, Mardarie, Aron, Galaction, Irinei, Iona, Luchian, Irinei, Avacum <sters>, Ioasaf, Siluan, David, Therapont, Parthenie, Gherontie, Vichentie, Gherasim, Nathan, Daniil, Iosie, Iulian, Neonil, Efrem, Luca, Theoctist, Isachie, Daniil, Stefan, Ghermano, Theofil, Achila, Nathan, Therapont, Noe, Nestor, Dorimedont, Calistrat, Ciprian, Pimin, Dionisie, Gherontie, Ieremia, Iraclie, Stefan, Samuil, Theona, Irinarh, Ioachim, Iezechil, Iosie⁴⁷, Iezechil, Dalmat, Nicandru, Dorothei, Sisoe, Claudie, Iulian, Gherasim, Adam, Ghenadie, Iachinth, Theofil, Avacum, Vasian, (...)tie, Filaret, Chiriac, Vasian, Iesei, Samuil, Ioanathan, Isidor, Constantie, Timothei⁴⁸, Ierothei, Nectarie, Cornilie, Grigorie, Nicodim, Nicodim, Mardarie, Ioanichie, Patapie, Nestor, Gherontie, Sisipatru, Nicanor, Ilie, Sevastian, Agathaghel, Grigorie, Ruvim, Ioil, Ghenadie, Vasian, Vichentie, Thadei, Galaction, Alexie, Inochentie, Tihon, Luchian, Gamaliil, Dometian, Neonil, Sava, Vartholomei, Athanasie, Theofan, Tarasie, Ioanichie, Macarie, Ilarie⁴⁹, Chelsie, Arcadie, Manasi, Gavril, Vitalie, Elisei, Ilarion, Sozont, Varnufie, Casian, Vichentie, Ghedeon, Valerian, Ioanichie, Dionisie, Nectarie, Methodie, Ilarie, Iraclie, Ipirihie, Theodosie, Iust, Theofan, Misail, Hariton, Isidor, Calinic, Varsanufie, Glicherie, Vonifatie, Varlaam, Ioil, Ioanichie, Macarie, Thalasia, Vonifatie, Ghervasie, Auxentie, Venedict, Dosothei, Eustratie, Evghenie, Mardarie, Orest, Gudiil, Irinarh, Dionisie, Thadei, Gherontie, Isidor, Ilarion, Macarie, Parthenie, Dionisie, Nectarie, Glicherie, Iosif, Ignatie, Acachie, Mina, Cozma, Glicherie, Aristarh, Constantie, Ghedeon⁵⁰, Vichentie, Gherasim, Calinic, Thoma, Ghelasie, Isihie, Ghervasie, Manuil, Theofil, Alexie, Theofil, Dometian, Visarion, Dionisie, Savatie, Dometian, Chiril, Chesarie, Isidor, Chelsie, Gheorghie, Grigorie, Chiril, Spiridon, Macarie, Ilarie, Ghelasie, Manuil, Theofilact, Ghenadie, Vlasie, Nicodim, Serghie, Theona, Cornilie, Gordie, Mina, Vavila, Sevastian, Daniil, Iachi(n)th, Ghelasie, Calistrat, Constantie, 1846: Inochentie, Vonifatie, Stefan, Manuil, Varsanufie, Ghedeon, Iachinth, Ghedeon, Ilarion, Ghervasie, Lazar, Ionathan, Daniil, 1847: Artemie, Maxim, Mina, Dorothei, Nifont, Siluan, Nichifor, Mamant, Varuh⁵¹, Nifont, Isaia, Andrei, Nichifor, Visarion, Claudie, Iov, Nestor, Isac, Pahomie, Patrichie, Dorothei <sters>, Silvestru, Gudiil, Glicherie, Nazarie, Varnava, Lavrentie, Vavila, Iezechil, Carion, Victor, Vasilisc, Dalmat,

⁴⁶ Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 240, *Poménnicul părinților.*, f. 9^r.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 9^v.

⁴⁸ În pomelnic este însemnat numele venerabilului stareț al Mănăstirii Neamț, Timotei Ionescu (1806-1887). Conform documentelor din arhiva mănăstirii, arhimandritul Timotei este originar din localitatea Bulboci, Raionul Soroca. În anul 1833 a intrat ca frate la Mănăstirea Neamț. După câțiva ani de ucenicie a fost tuns în monahism de către arhimandritul Neonil Buzilă. Între anii 1860-1887 a fost stareț al Mănăstirii Neamț, reușind să refacă activitatea tipografică și să îmbogățească biblioteca cu peste 20.000 de volume. *Apud*. Ioanichie Bălan, *op. cit.*, p. 473-476.

⁴⁹ Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 240, *Poménnicul părinților.*, f. 10^r.

⁵⁰ *Ibidem*, f. 10^v.

⁵¹ *Ibidem*, f. 11^r.

Eusevie, Damian, Neofit, Theodor, Ioanichie, Theodosie, Rafail, Efthimie, Dosoftei, Ghenadie, Narcis, Pahomie, Varnava, Petru, Ghedeon, Ghervasie, Vladimir, Thalasia, Iona, Theona, Nestor, Ipolit, Vartholomei, Gherasim, Gordie, Luchian, Gavril, 1848.

Bibliografie selectivă

I. Izvoare documentare inedite

Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 190, *Pomelnic Ctitoresc a Sf(i)ntei și D(u)mnezezeștii Monastiri a Pantocratorului, carea să numeaște și Monastirea Neamțului*, 1846.

Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 240, *Poménnicul părinților sfântului lăcașului acestuia*, 1848.

II. Lucrări, studii și articole

Bălan, I., *Patericul românesc*, Vol. I, Editura Mănăstirea Sihăstria, Vânători-Neamț, 2011.

Chiru-Nanov, I., *În preajma Ceahlăului*, în *Noua revistă română*, XI, nr. 9, 25 decembrie, 1911.

Clit, C., *Biblioteci ecleziastice și rolul însemnărilor de pe cartea veche în descifrarea istoriei locale*, în Silviu-Constantin Nedelcu, *Cartea românească veche (sec. XVII-XVII)*, Editura EIKON, București, 2020

Idem, *Însemnări de pe cărțile din biblioteca Mănăstirii Neamțului*, în *Prutul*, Anul VIII (XVII), nr. 1, 2018.

Idem, *Pomelnicul Mănăstirii Neamț*, În *Documenta*, Editura, 2020.

Idem, *Pomelnicul Mănăstirii Secu din 1845*, în „Buletin informativ al Simpozionului Național Rolul Mănăstirii Secu în viața religioasă a Țării Moldovei”, Vol. III, Editura Cetatea Doamnei, Piatra Neamț, 2017.

Crețulescu, N., *Pomelnic ctitoresc al Sfintei Mănăstiri Neamțul de la începutul Mănăstirii 1300 până la noi 1909*, în *Arhiva*, XX, nr. 11, noiembrie 1909.

Ivan, I., Porcescu, S., *Mănăstirea Neamț*, Tipografia Centrului Mitropolitan, Iași, 1981.

Mitric, O., *Manuscrise românești din Moldova: catalog*, Editura Junimea, Iași, 2006.

Niță, C., *Două pomelnice ale mănăstirii Secu din secolul XIX*, în „Buletin informativ al Simpozionului Național Rolul Mănăstirii Secu în viața religioasă a Țării Moldovei”, Vol. III, Editura Cetatea Doamnei, Piatra Neamț, 2017.

Păcurariu, M., *Istoria Bisericii Ortodoxe române*, vol. III, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981.

Sauciuc, B., *Mănăstirea Neamț vatră de spiritualitate și cultură românească*, Vol. I, Editura Doxologia, Iași, 2017.

Udișteanu, D., *Graiul evlaviei străbune. Inscritii și însemnări de la Secu*, Vol. I, Seminarul Monahal Cernica, Ilfov, 1939.

Anexe

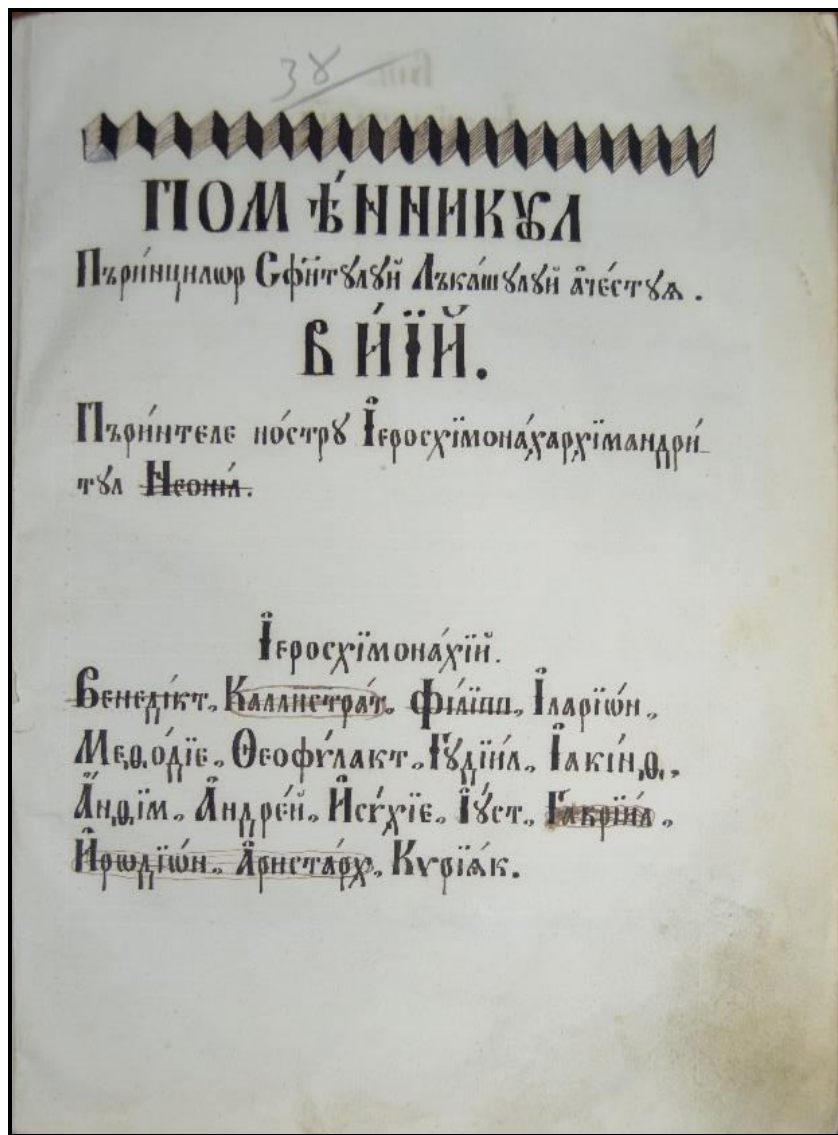

Fig. 1. Poménnicul părinților sfântului lăcașului acestuia, Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 240, fila 1^r.

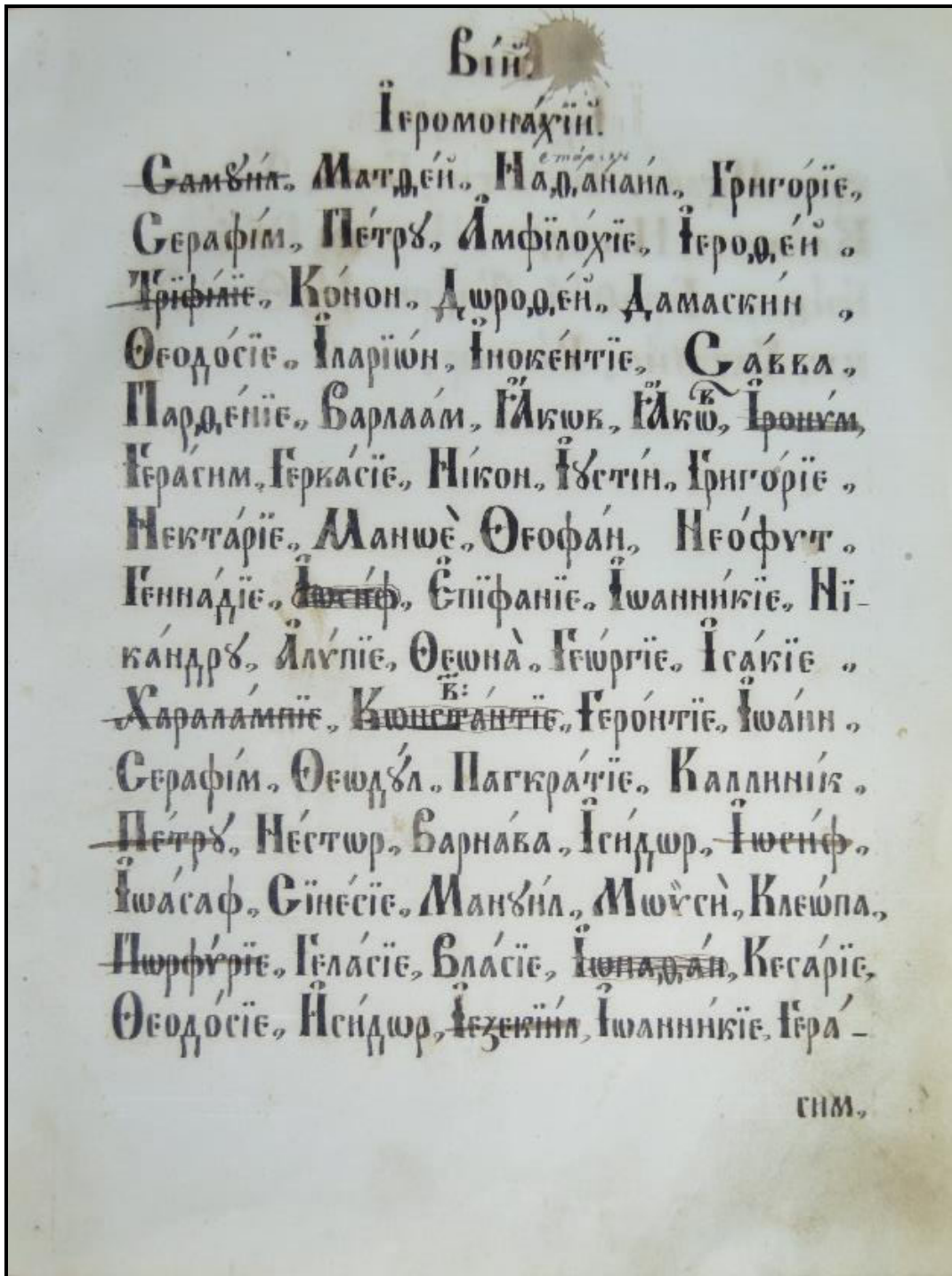

Fig. 2. Poménnicul părinților sfântului lăcașului acestuia, Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 240, fila 2^a.

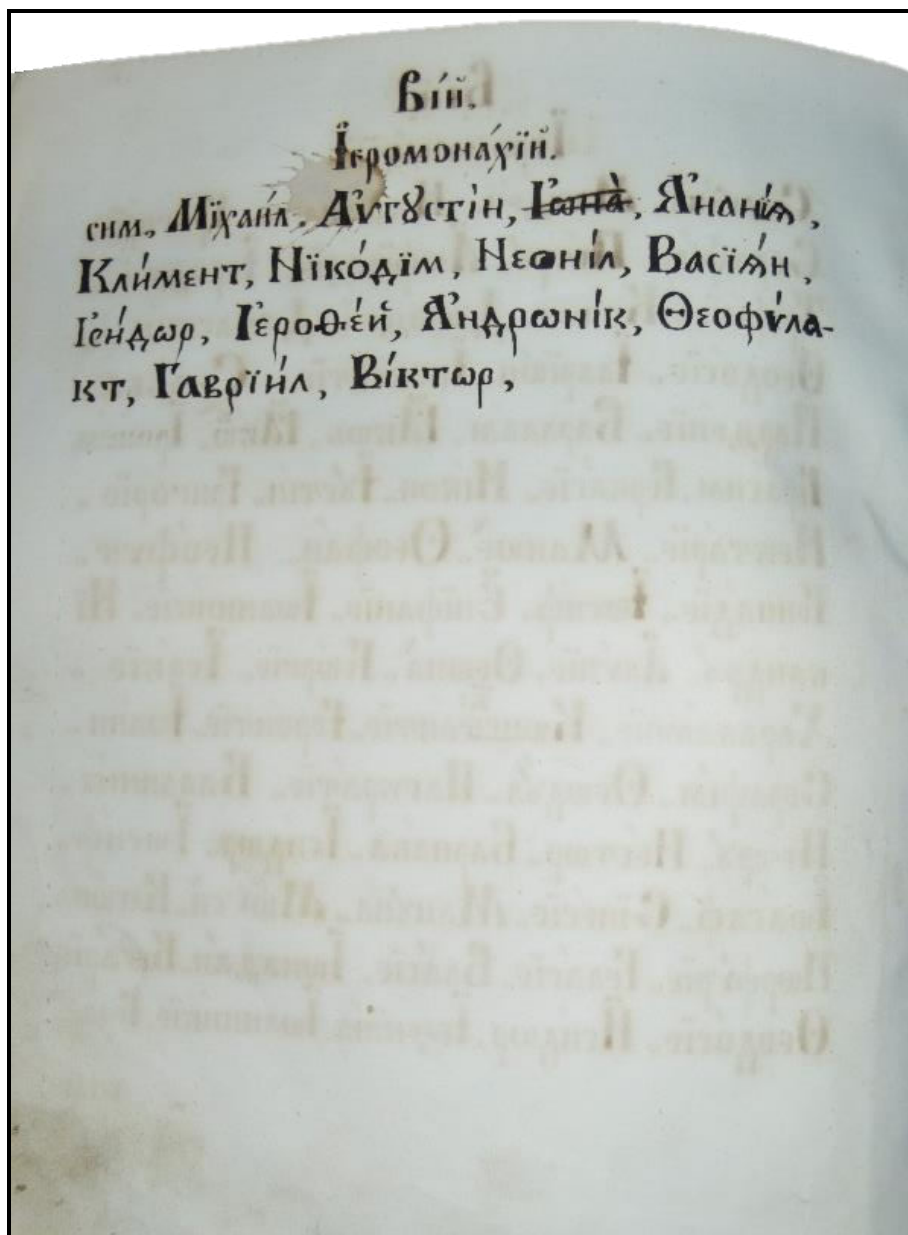

Fig. 3. *Poménnicul părinților sfântului lăcașului acestuia*, Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 240, fila 2^v.

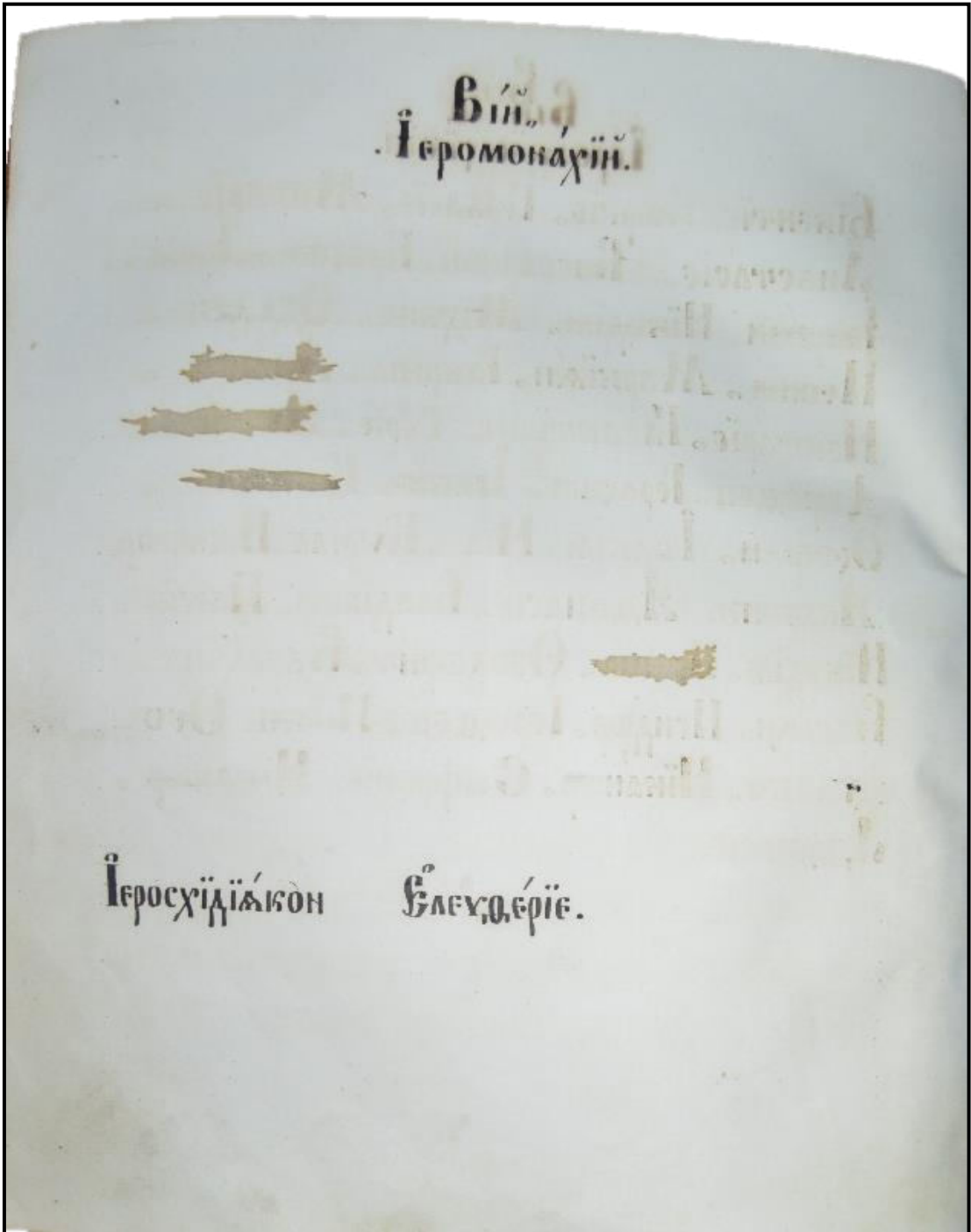

Fig. 4. Poménnicul părinților sfântului lăcașului acestuia, Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 240, fila 3^v.

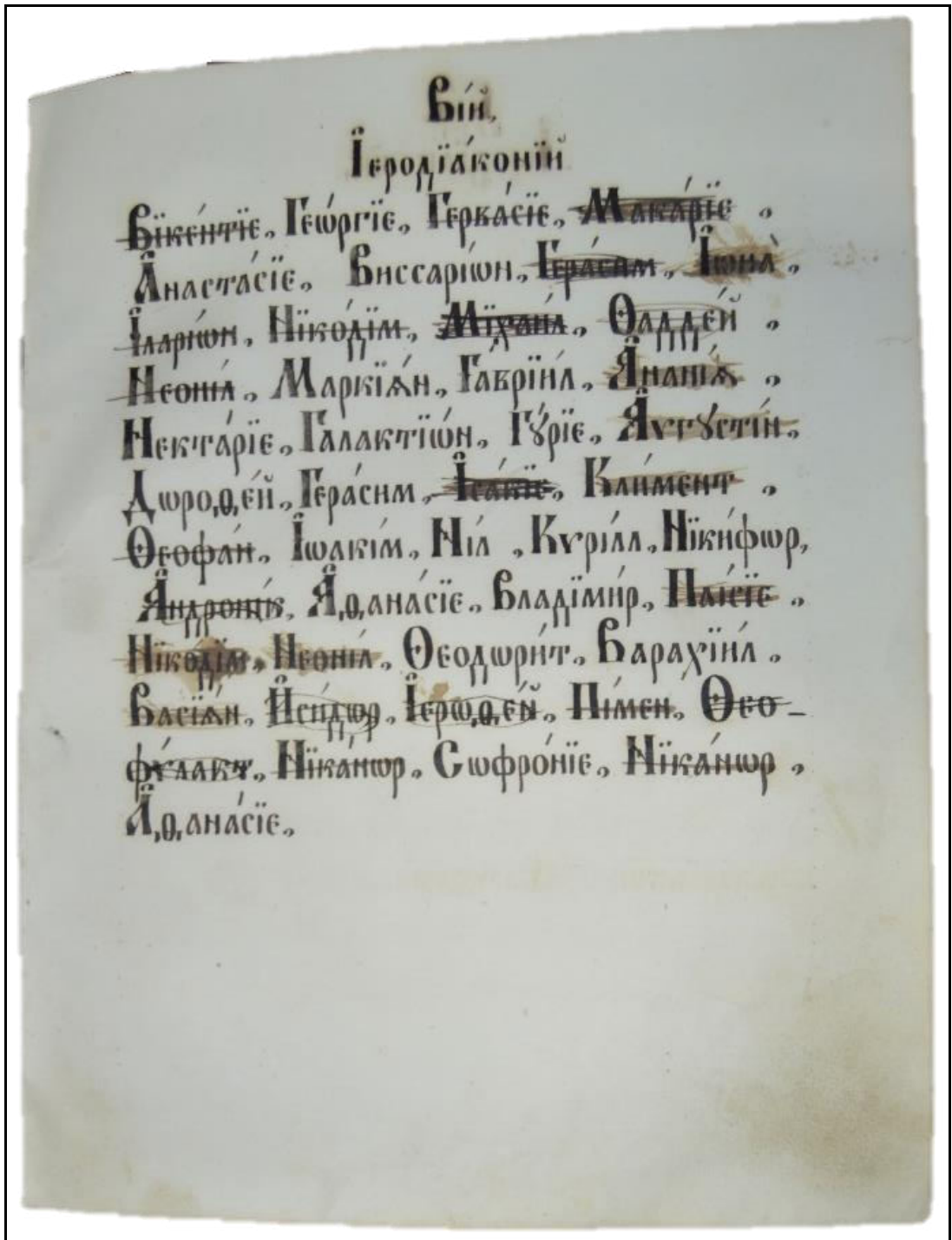

Fig. 5. Poménnicul părinților sfântului lăcașului acestuia, Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 240, fila 4^r.

Бн.

Схїмонахїи.

Ісѣѣ, Серафїм, Павлѣаннѣ, Іоаннѣ, Павел,
Нектарїе, Меѡдіе, Θεοδωρ, Наркїс,
(Димитрїе) Іоакїм, Неофут, Паїсіе, Іліе,
Іларїон, Бонифатїе, Азкїѣн, (Данїїл,) Саб-
ватїе, Іоанн, Паул, Геласїе, Дорумедонт,
Андрей Мисаїл, Каллїстрат, Маѡнм,
Сїсое, Бенїамїн, Внссарїон, Іеремїа, Ада-
насїе, Геронтїе, Васїліе, Надан, Васїліе,
Барлаам, Ірїнїе, Θεοδωρ, Ігнаїе, Бар-
наба, Каллїстрат, Нїфонт, Арсенїе, Сте-
фан, Нїкїнфор, Лаврентїе, Іаков, Іоакїм,
Памфїл, Нїкодїм, Іовк, Барсанѡфїе, Геωргїе,
Іоанѣ, Θεοκїсѣт, Васїліе, Мїханѣ, Габрїїл,
Каллїнїк, Олаасїе, Нїканωρ, Макарїе,
Нїколае, Ізлїѣн, Маркω, Геωргїе, Паул.

Іа

Fig. 6. Poménicul părinților sfântului lăcașului acestuia, Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 240, fila 6^r.

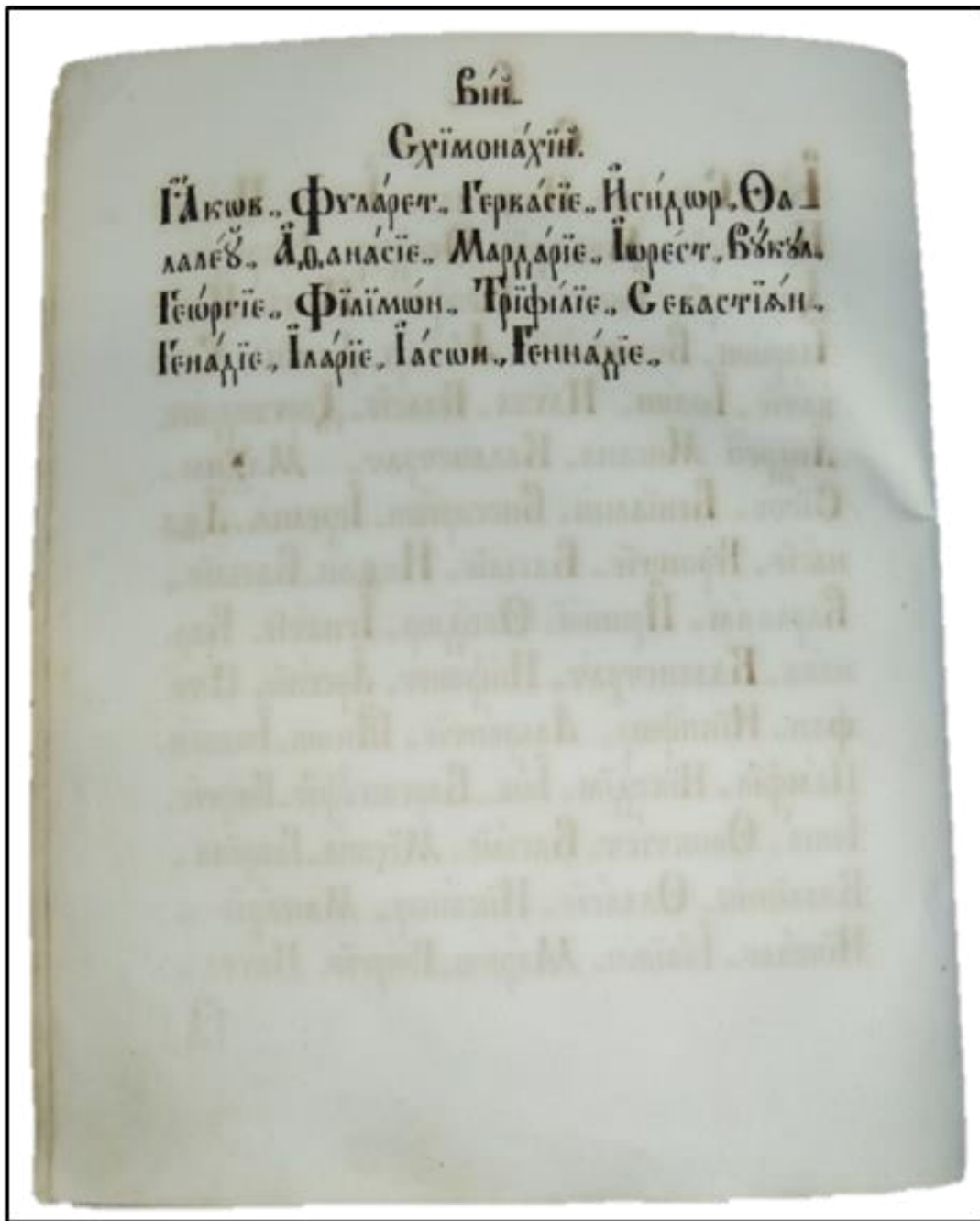

Fig. 7. Poménnicul părinților sfântului lăcașului acestuia, Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 240, fila 6^v.

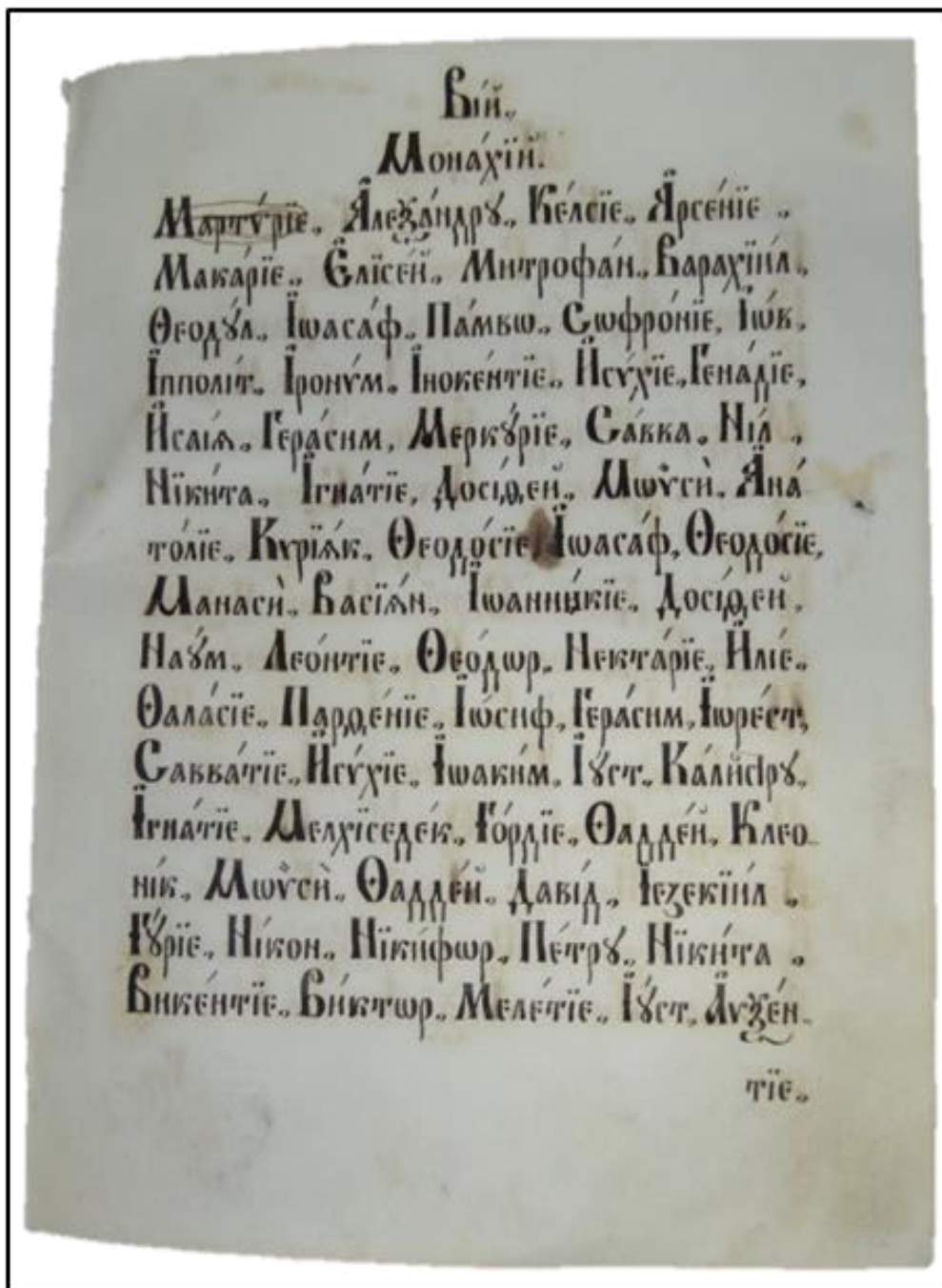

Fig. 8. Poménnicul părinților sfântului lăcașului acestuia, Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 240, fila 8^r.

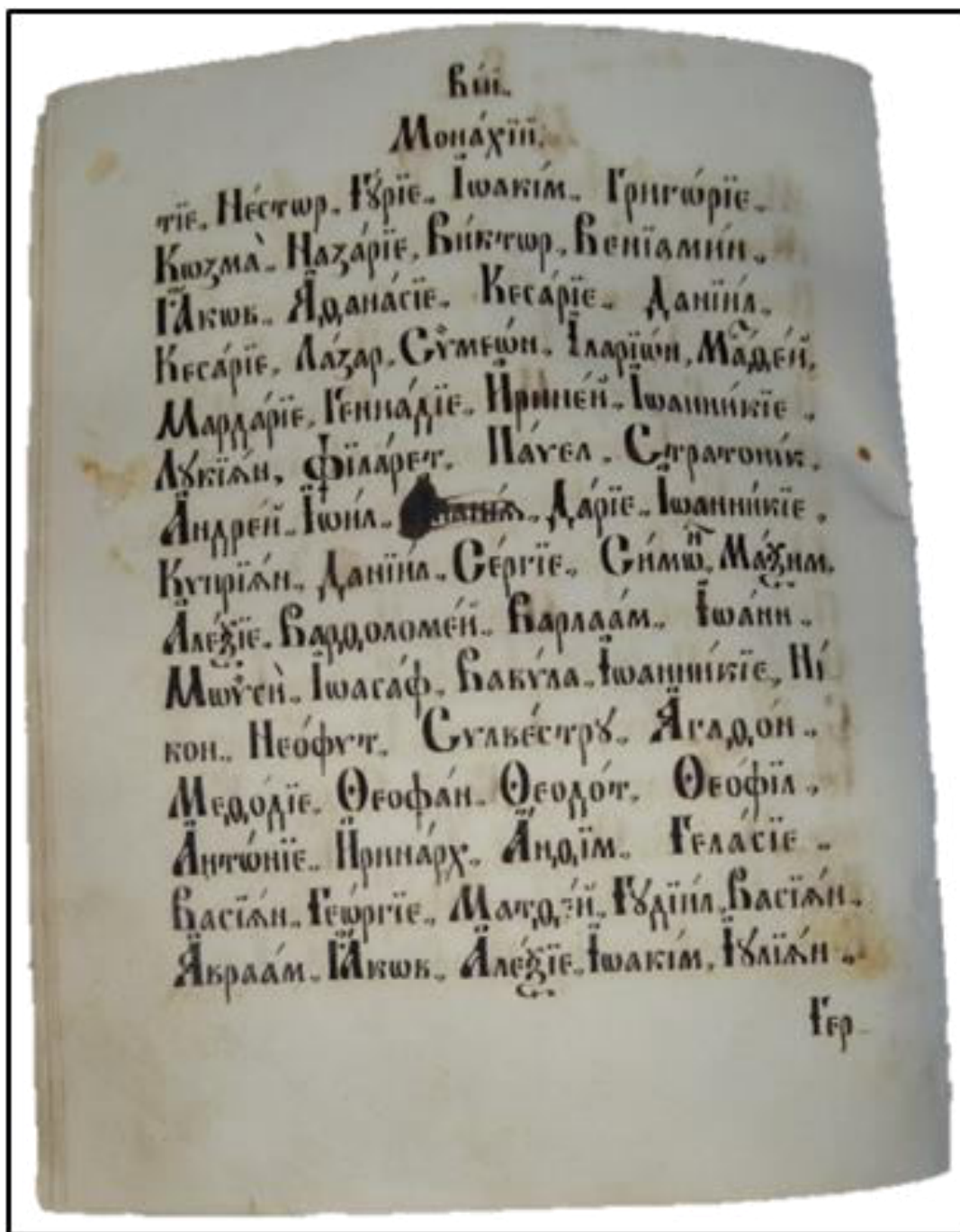

Fig. 9. Poménnicul părinților sfântului lăcașului acestuia, Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 240, fila 8^v.

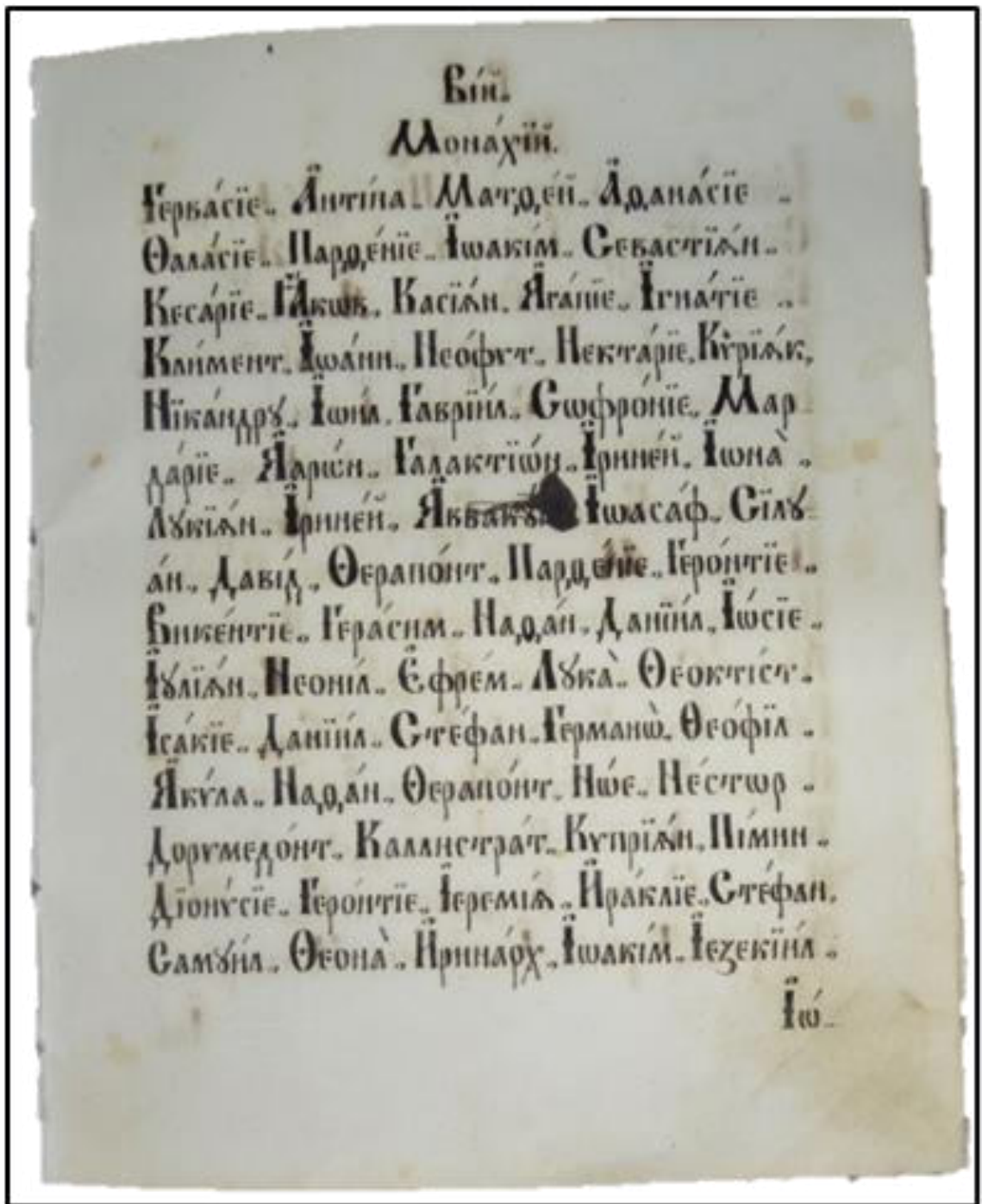

Fig. 10. Poménnicul părinților sfântului lăcașului acestuia, Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 240, fila 9^r.

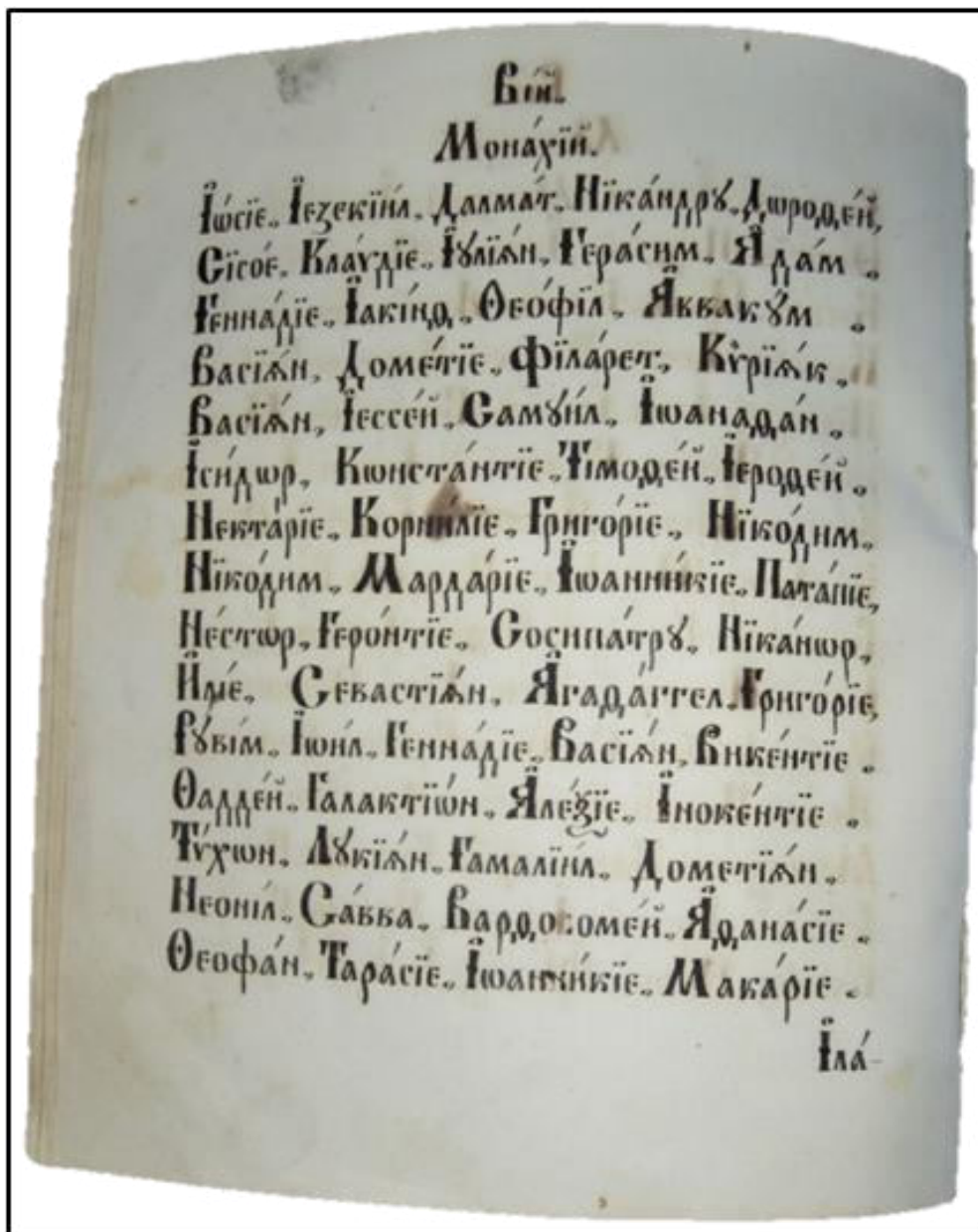

Fig. 11. Poménnicul părinților sfântului lăcașului acestuia, Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 240, fila 9°.

Віи.

Монахїи.

Іларіє. Келсіє. Аркадіє. Манасі. Гаврііл.
Виталіє. Еліссєн. Іларіѡн. Сѡзонт. Бар-
санѡфіє. Касіан. Вивєнтїє. Гедєѡн. Вале-
ріан. Іоаннікіє. Дїонусїє. Нектарїє. Ме-
родїє. Іларіє. Іоакліє. Усприхїє. Θεοδοсіє.
Іѡст. Θεωφάν. Мнсаил. Харітѡн. Исідѡр.
Каллинік. Барсанѡфіє. Ілукєріє. Бонифатїє.
Барлаам. Іѡнл. Іоаннікіє. Макаріє. Ол-
ласїє. Бонифатїє. Гєрвасїє. Явзєнтїє. Бе-
недикт. Досодєн. Евстратїє. Евгенїє.
Мардарїє. Орєст. Гдїнл. Принарх. Дїонус-
сїє. Оаддєн. Геронтїє. Исідѡр. Іларіѡн.
Макарїє. Паррєніє. Дїонисїє. Нектарїє.
Ілукєріє. Іосиф. Ігнатїє. Якакіє. Минл.
Козма. Ілукєріє. Яристарх. Константїє.

Ге-

Fig. 12. Poménnicul părinților sfântului lăcașului acestuia, Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 240, fila 10^r.

Він.

Монахій.

Гедѣѡнъ, Викентіѣ, Герасіѣ, Каллинік, Ошма,
Геласіѣ, Исѹхіѣ, Гервасіѣ, Манѹилъ, Теофілъ,
Алѣксіѣ, Теофілъ, Дометіанъ, Виссаріѡнъ,
Діонисіѣ, Савватіѣ, Дометіанъ, Киріллъ,
Кесаріѣ, Исидоръ, Келсіѣ, Геѡргіѣ, Григоріѣ,
Киріллъ, Спѹргидѡнъ, Макаріѣ, Іларіѣ,
Геласіѣ, Манѹилъ, Теофѹлакѣ, Геннадіѣ,
Бласіѣ, Никодіѣмъ, Сергіѣ, Теонѣ, Кониліѣ,
Гордіѣ, Минѣ, Бавѹла, Свеклстіанъ, Да
ніилъ, Валкіѣ, Геласіѣ, Каллистратъ, Кѡстланіѣ,
i846: Інокентіѣ, Бонифатіѣ, Стефанъ, Манѹилъ,
Барсанѹфіѣ, Гедѣѡнъ, Валкіѣ, Гедѣѡнъ,
Іларіѡнъ, Гервасіѣ, Лазаръ, Іонаданъ, Даніилъ,
i847: Яротеміѣ, Маѹнѣ, Мінѣ, Двородѣнъ,
Нифонтъ, Силѹанъ, Никіфоръ, Мамантъ,
Барѹхъ,

Fi

g. 13. Poménnicul părinților sfântului lăcașului acestuia, Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 240, fila 10^v.

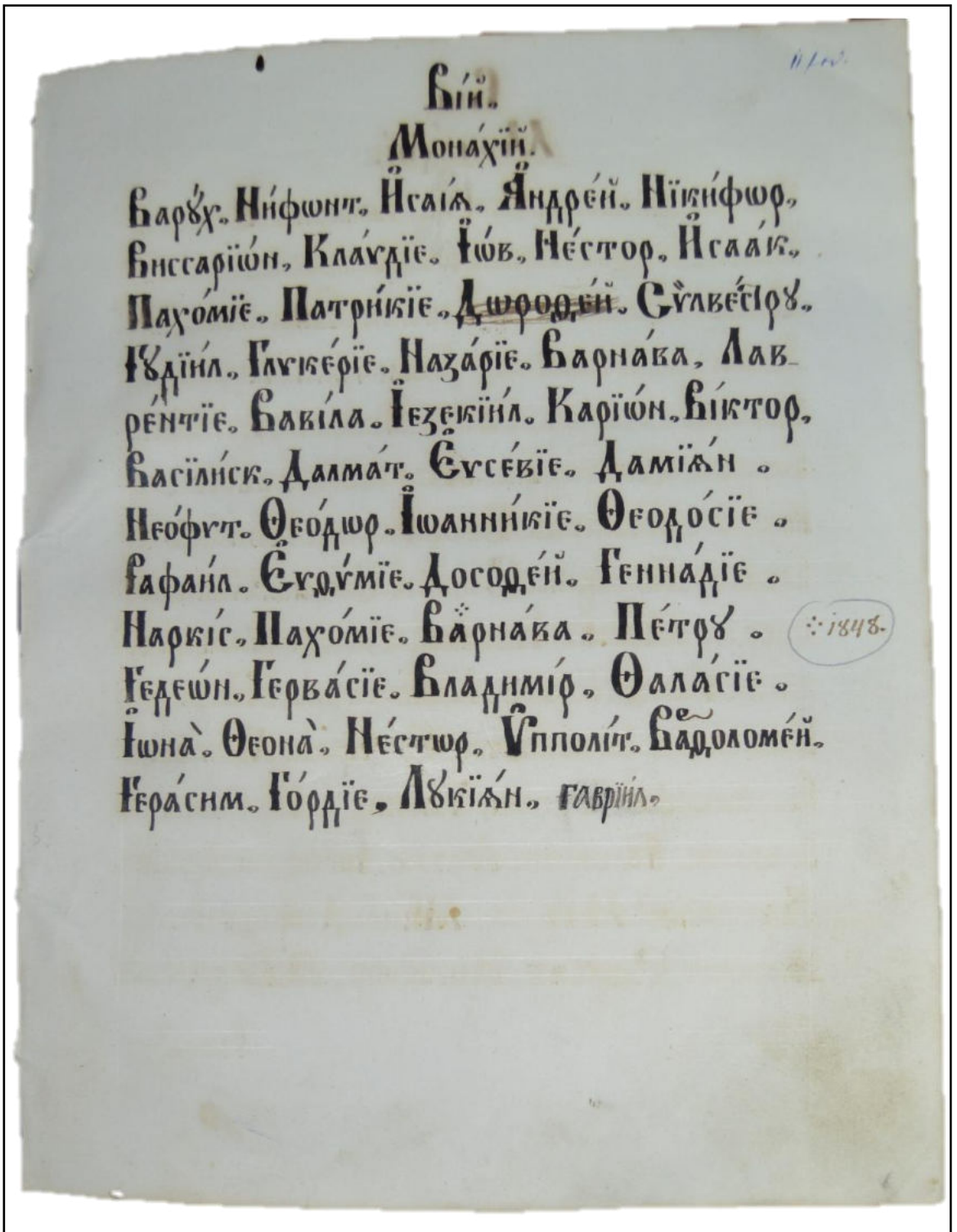

Fig. 14. Poménnicul părinților sfântului lăcașului acestuia, Biblioteca Mănăstirii Neamț, Ms. nr. 240, fila 11^r.